

2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р № 2135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Василичук В.І. Оперативно-розшукова профілактика злочинів у бюджетній сфері : монографія / В.І.Василичук. – К., 2012.
4. Протидія хабарництву у бюджетній сфері підрозділами Державної служби боротьби з економічною злочинністю: наук.-практ. посіб. /Коряк В.В., Сливенко В.Р., Василичук В.І., Сальков Г.В.; за ред. О.М. Джужі. – К., 2011.
5. Никифорчук Д. Й. Протидія злочинам, що пов'язані з порушенням бюджетного законодавства (ст. 210, 211, 175 КК) : наук.- практ. посіб./ Никифорчук Д. Й., Заблоцька О. К., Ніколаюк С. І. – К., 2006.
6. Протидія злочинам у бюджетній сфері : метод. реком./ Користін О.Є., Чернявський С.С., Василичук В.І. та ін.; за заг ред. О.М. Джужі. – К., 2012.

Надійшла до редакції 06.11.2012

В.І. Сліпченко

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК.343.126

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗА НОВИМ КПК УКРАЇНИ

Досліджено особливості взаємодії оперативних та слідчих підрозділів з урахуванням основних положень нового КПК України, межі їх процесуальної компетенції та самостійності. Зроблено спробу з'ясувати обставини, які впливають на форми та види взаємодії, а також проведено аналіз нормативно-правових актів із вказаної проблематики.

Ключові слова: *взаємодія, форми взаємодії, види взаємодії, оперативний підрозділ, слідчі підрозділи, кримінальне провадження, досудовий етап.*

Исследованы особенности взаимодействия оперативных и следственных подразделений с учетом основных положений нового УПК Украины, границ их процессуальной компетенции и самостоятельности. Осуществлена попытка выяснить обстоятельства, которые влияют на формы и виды взаимодействия, а также проведен анализ нормативно-правовых актов указанной проблематики.

Ключевые слова: *взаимодействие, форма взаимодействия, вид взаимодействия, оперативное подразделение, следственные подразделения, уголовное производство, досудебный этап.*

Particularities of interaction of operational and investigative units regarding basic provisions of the new Criminal procedural code of Ukraine, limits of their procedural competence and selfness are studied. The attempt to clear up circumstances which influence to forms and types of interaction is made, the analysis of legal acts of this problem is made.

Keywords: *interaction, a form of interaction, the type of interaction, operational units, investigative units, criminal proceedings, pre-trial stage.*

Постановка проблеми. Виконання завдань кримінального судочинства (кримінального провадження) вимагає від існуючої системи правоохоронних органів та їх структурних підрозділів постійної взаємодії, чіткої

співпраці та належного рівня скоординованості зусиль у забезпеченні швидкого, повного й неупередженого розслідування кримінальних правопорушень. Однак слід наголосити на тому, що нові завдання кримінального провадження, наведені у ст. 2 КПК України № 4651-VI [1] (далі – новий КПК України), запропонована система слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також запроваджена система заходів забезпечення кримінального провадження ґрунтуються і будуть функціонувати на тих же конституційних засадах, що і чинний КПК України [2]. Тому, за справедливим твердженням міжнародних експертів та висновками Європейського суду з прав людини, в більшості випадків до порушення процесуальних прав та свобод людини і громадянина у сфері кримінального судочинства призводить не існуюча недосконалість процесуальних норм, а саме практика їх застосування [3].

Ураховуючи той факт, що з 19.11.2012 року запроваджено новий понятійний апарат, суттєво змінився статус суб'єктів кримінального провадження, а принцип змагальності поширює своє функціонування вже на досудовий етап кримінального провадження, значний інтерес виникає саме у з'ясуванні особливостей взаємодії оперативних та слідчих підрозділів за новим КПК України.

Виходячи з предмета та меж нашого дослідження, доцільно вирішити такі завдання: з'ясувати рівень нормативного регулювання можливих форм та видів взаємодії оперативних і слідчих підрозділів; визначити процесуальні й тактичні підстави взаємодії з урахуванням обстановки вчинення кримінального правопорушення, етапу кримінального провадження й особи злочинця.

Виклад основного матеріалу. Результати системного аналізу нового КПК України вказали на те, що термін «взаємодія» у ньому не вживається. Поряд з цим використовується такий вид взаємодії слідчого з оперативним підрозділом, як «виконання доручення». Наприклад, оперативні підрозділи здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого (ч. 1 ст. 41); під час виконання доручень слідчого співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого (ч. 2 ст. 41); доручення слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом (ч. 3 ст. 41); виконання ухвали про здійснення приводу може бути доручене відповідним підрозділам органів внутрішніх справ (ч. 1 ст. 143); службова особа органу, що отримав доручення, зобов'язана в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення (ч. 6 ст. 232); проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або, за його дорученням, уповноважені оперативні підрозділи ОВС (ч. 6 ст. 246); здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам (ч. 3 ст. 281).

Інші форми та види взаємодії оперативних та слідчих підрозділів новий КПК України не передбачає. Натомість чинний КПК України [2]

у ч. 3 ст. 114 вказує на те, що слідчий по розслідуваних ним справах вправі давати не лише доручення, але і вказівки органам дізнання, а ст. 118 передбачає такий вид взаємодії, як окреме доручення. Водночас слід констатувати, що це питання може або повинно більш детально врегульовуватись не самим процесуальним законом, а відомчими та міжвідомчими нормативно-правовими актами.

Так, до 19.11.2012 року залишається чинним наказ МВС України від 07.09.2005 року № 777 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України на стадіях документування злочинних дій, реалізації оперативних матеріалів, розслідування кримінальної справи та її розгляді в суді» [4], яким визначено основні засади, завдання, форми та види взаємодії між зазначеними підрозділами.

Станом на 14.08.2012 року наказом МВС України № 700 затверджено та подано на реєстрацію до Міністерства юстиції України «Інструкцію про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень» [5], яка, серед іншого, покликана врегулювати порядок та особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів відповідно до положень нового КПК України. Ця Інструкція набирає чинності з 19.11.2012 року, у зв'язку з чим одночасно втраять свою чинність накази МВС України: № 760 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України у виявленні, документуванні та розслідуванні злочинів у сфері економіки» [6]; № 460 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів і підрозділів внутрішніх справ України при документуванні та розслідуванні дорожньо-транспортних пригод» (зі змінами) [7]; № 137 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів і підрозділів внутрішніх справ при документуванні, виявленні та розслідуванні злочинів, учинених проти життя та здоров'я особи» [8] та наказ МВС України № 777 [4]. На нашу думку, це є цілком виправданим та логічним.

Розглянемо більш детально окремі положення наказу МВС України № 700, що дозволить нам з'ясувати можливі форми та види взаємодії оперативних та слідчих підрозділів. Так, наказ складається з 14 розділів, а саме: 1. Загальні положення; 2. Організація взаємодії при надходженні до органу внутрішніх справ заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них; 3. Організація взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу; 4. Створення СОГ для досудового розслідування кримінальних правопорушень; 5. Організація роботи СОГ під час досудового розслідування кримінальних правопорушень; 6. Виконання співробітниками оперативного підрозділу письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування; 7. Забезпечення вза-

ємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень; 8. Забезпечення взаємодії при зупиненні досудового розслідування; 9. Особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканності особи; 10. Особливості організації взаємодії при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод; 11. Особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; 12. Особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності; 13. Особливості організації взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій; 14. Організація взаємодії на стадії судового розгляду кримінальних проваджень [5]. Чинний наказ МВС України № 777 нараховує лише п'ять розділів [4].

Таким чином, системний аналіз положень наказу МВС України № 700 дозволяє дійти висновку про те, що залежно від етапу кримінального провадження, виду вчиненого кримінального правопорушення та стадії кримінального процесу можуть існувати різні форми й види взаємодії оперативних та слідчих підрозділів, а саме:

- *залежно від етапу кримінального провадження*: взаємодія на етапі надходження заяви і повідомлення про кримінальне правопорушення (розділ 2 Інструкції); взаємодія на початковому етапі кримінального провадження (наприклад, при реалізації матеріалів ОРД (розділ 3 Інструкції)); взаємодія під час оперативного супроводження досудового розслідування (розділи 5 та 7 Інструкції); взаємодія при зупиненні досудового розслідування (розділ 8 Інструкції);

- *залежно від виду вчиненого кримінального правопорушення* у розділах 4, 9, 10, 11 та 12 Інструкції також передбачено особливості взаємодії під час їх розслідування. Наприклад, при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканності особи, або кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;

- *залежно від суб'єкта вчинення кримінального правопорушення* (розділ 13 Інструкції). Наприклад, розслідування кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій;

- *залежно від стадії кримінального процесу*: взаємодія на стадії досудового розслідування (розділ 6) та на стадії судового розгляду (розділ 14).

Також слід зазначити, що п. 1 ч. 2 ст. 39 нового КПК України надає право керівникові органу досудового розслідування визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи. Відповідно, слід розрізняти існування окремих форм та видів взаємодії оперативних та слідчих підрозділів на рівні *слі-*

дчих груп та слідчо-оперативних груп.

Порівняльний аналіз розділу 4 Інструкції вказав на те, що з урахуванням мети створення СОГ можуть існувати такі їх види: *звичайні СОГ*, що створюються для розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів (п. 4.1 Інструкції); *постійно діючі СОГ*, що створюються для розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, учинених у минулі роки (п. 4.6 Інструкції); *СОГ ГУМВС, УМВС*, що створюються для розслідування кримінальних правопорушень, учинених на території декількох районів регіону (п. 4.7 Інструкції); *міжрегіональна СОГ*, що створюється для розслідування кримінальних правопорушень, учинених на території декількох областей (регіонів) (п. 4.8 Інструкції). Крім того, новий КПК України в ст. 571 передбачає умови та порядок створення спільних слідчих груп під час надання та отримання міжнародно-правової допомоги.

Також не слід залишати поза увагою факт існування добових СОГ, які створюються при чергових частинах територіальних ОВС. Склад цих груп формується з працівників органів внутрішніх справ відповідно до графіка чергування, затвердженого начальником територіального ОВС та погодженого з начальником слідчого підрозділу. До вказаних СОГ в обов'язковому порядку входять слідчий (старший СОГ), співробітник оперативного підрозділу та спеціаліст-криміналіст (п. 2.4. Інструкції).

Завданням цього виду СОГ є виявлення, фіксація, кваліфіковане вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, встановлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного й неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, причетних до його вчинення (п. 2.5. Інструкції).

Під час функціонування такої СОГ слідчий має право давати письмові доручення співробітникам оперативних підрозділів про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій (п. 2.7.4. Інструкції). У свою чергу, співробітник оперативного підрозділу зобов'язаний:

- *здійснити* поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збирання відомостей, що можуть бути використані як докази (п. 2.8.1. Інструкції);

- *встановити* час, місце й обставини вчинення кримінального правопорушення; кількість причетних до його вчинення осіб, їх прикмети; наявність у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, які могли залишитися через опір потерпілих або при подоланні перешкод; індивідуальні ознаки викрадених речей; напрямок, у якому вони зникли, інші відомості, необхідні для встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (п. 2.8.2. Інструкції);

- *негайно* інформувати слідчого про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та причетних до нього осіб для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій (п. 2.8.3. Інструкції);

- *виконувати* письмові доручення слідчого про проведення слідчих

(розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій (п. 2.8.4. Інструкції).

Цікавим і абсолютно новим є запропонований спосіб взаємодії оперативних і слідчих підрозділів при направленні матеріалів, отриманих за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу (розділ 3 Інструкції). Як визначено в п. 3.1. Інструкції, цей вид взаємодії відбувається з метою забезпечення методичного супроводження реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи (далі – ОРС) та надання практичної допомоги оперативному підрозділу. З цією метою начальник оперативного підрозділу звертається до начальника слідчого підрозділу про закріплення за конкретною ОРС слідчого. Крім того, начальник оперативного підрозділу з дотриманням режиму таємності зобов'язаний надати слідчому необхідні матеріали ОРС для вивчення та надання у разі потреби рекомендацій щодо фіксації додаткових фактичних даних (п. 3.2.). Не менш цікавим є те положення Інструкції, яким визначено, що в подальшому матеріали ОРС розглядаються під час оперативної наради за участю начальників оперативного і слідчого підрозділів та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (п. 3.3.). Також одночасно повинен розроблятися план заходів з реалізації матеріалів ОРС, який затверджується начальниками слідчого та оперативного підрозділів (п. 3.3.). Указаний порядок засвідчує, що за вищезазначених умов взаємодії оперативних та слідчих підрозділів на етапі реалізації матеріалів ОРД доступ до оперативно-розшукової справи отримує значна кількість посадових осіб ОВС, що, на нашу думку, може мати негативні наслідки та зашкодити їх ефективній реалізації.

Висновки. Таким чином, зазначимо, що філософія нового КПК України, а відповідно, і принципи взаємодії оперативних та слідчих підрозділів, ґрунтуються на засадах взаємності, відкритості, конфіденційності, плановості та безпосередності, що в цілому переконливо свідчить про запровадження абсолютно нових процесуальних умов співпраці, починаючи з 19.11.2012 року.

Попри те, що новий КПК України не містить терміна «взаємодія» між оперативними та слідчими підрозділами, вказане питання на достатньому рівні повинно бути врегульовано відомчими та міжвідомчими нормативно-правовими актами. Наприклад, наказом МВС України № 700.

Крім того, новий КПК України не передбачає конкретних форм взаємодії оперативних та слідчих підрозділів, а вказує лише на один вид взаємодії шляхом виконання доручення. Також його норми не надають права слідчому давати вказівки оперативному підрозділу, надання вказівок є виключним правом прокурора та суду.

Отже, обґрунтованим є висновок про те, що види й форми взаємодії оперативних і слідчих підрозділів залежать від етапу кримінального провадження, виду вчиненого кримінального правопорушення, осіб, котрі його вчинили, та стадії кримінального процесу, на якій відбувається взаємодія.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 13.04.2012 № 4651-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України : затверджений Законом від 28.12.1960 із змінами та доп. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
3. Сліпченко В.І. Вплив практики Європейського суду з прав людини на формування положень нового КПК України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dduvs.dp.ua/index.php?id=378>.
4. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України на стадіях документування злочинних дій, реалізації оперативних матеріалів, розслідування кримінальної справи та її розгляді в суді : наказ МВС України від 07.09.2005 року №777.
5. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : наказ МВС України від 14.08.2012 № 700 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvd.gov.ua>.
6. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України у виявленні, документуванні та розслідуванні злочинів у сфері економіки : наказ МВС України від 08.09.2005 № 760.
7. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів і підрозділів внутрішніх справ України при документуванні та розслідуванні дорожньо-транспортних пригод : наказ МВС України від 03.12.2007 № 460 / ДСК.
8. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів і підрозділів внутрішніх справ при документуванні, виявленні та розслідуванні злочинів, учинених проти життя та здоров'я особи : наказ МВС України від 27.03.2009 № 137.

Надійшла до редакції 24.12.2012

В.Г. Уваров

кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.126

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЮРИДИЧНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Проаналізовано проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства взагалі та інституту контролю за вчиненням злочину зокрема в контексті визначеного в рішеннях Європейського суду з прав людини принципу юридичної визначеності.

Ключові слова: *права і свободи людини, верховенство права, прецедент, принцип юридичної визначеності, практика Європейського суду з прав людини.*

Анализируются проблемы реформирования уголовно-процессуального законодательства вообще и института контроля за преступлением в частности в контексте определенного Европейским судом по правам человека принципом юридической определенности.